

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ЦЕНТАР ЗА ПОСЕБНУ КОНТРОЛУ – *AML*

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕН
УПИТНИК О АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ ОБЛАСТИ
УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И
ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА ЗА 2020. ГОДИНУ**

Београд, јун 2021. године

Уводне напомене

Народна банка Србије у оквиру надзора пословања банака посредно прати и анализира активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма и најмање једном годишње објављује анализу података из Упитника о активностима банке у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник). У складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС” бр. 113/2017, 91/2019 и 153/2020 – у даљем тексту: Закон), Одлуком о смерницама за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор („Службени гласник РС” бр. 13/2018, 103/2018, 57/2019 и 137/2020 и 49/2021) и извршеном Националном проценом ризика од прања новца и финансирања тероризма, у 2018. години сачињен је нови Упитник ради адекватног ажурирања ове анализе, као и редовне супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма код банака. Ажурирање Упитника имало је за циљ даље унапређење приступа заснованог на процени ризика у вршењу надзора активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Питања у Упитнику су груписана у једанаест целина:

Део I: Општи подаци о банци;

Део II: Подаци о странкама;

Део III: Структура странака по процењеном степену ризика;

Део IV: Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке;

Део V: Подаци о трансакцијама и производима;

Део VI: Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу;

Део VII: Кореспондентски односи;

Део VIII: Обука запослених;

Део IX: Организациона структура;

Део X: Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу за спречавање прања новца и финансирања тероризма и извештавање Управе за спречавање прања новца;

Део XI: Интерна ревизија и унутрашња контрола

Основни циљеви сачињавања анализе података из Упитника су:

- редовно сагледавање стања у процесу идентификовања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему ради правовременог препознавања области које могу указати на повећање изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма;
- посредно праћење ефикасности и адекватности успостављеног система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему и идентификовање могућих недостатака у оквиру система управљања ризиком;

- благовремено указивање банкама на потенцијалну изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Ова анализа извршена је на основу података за период јануар–децембар 2020. године које су банке доставиле Народној банци Србије на полугодишњем нивоу.

Посматрани период обележила је пандемија вируса корона, која је променила начин и услове пословања банака. Наиме, већина банака, због потребе ублажавања утицаја вируса корона на безбедност и здравље својих запослених, а у складу с препорукама Владе Републике Србије, омогућила је да знатан број запослених обавља своје редовне обавезе од куће. Такође, због поменутих околности, а на иницијативу Удружења банака Србије, Народна банка Србије се сагласила с предлогом за измену, односно продужењем извештајног периода за који се сачињавају одговори банака на Упитник, као и рока за достављање извештаја, тако да су банке одговоре на Упитник, уместо на тромесечном, достављале на полугодишњем нивоу.

У периоду обухваћеном овом анализом, у банкарском сектору Републике Србије пословало је 26 банака, што представља исти број као и 31. децембра 2019. године.

САДРЖАЈ:

<i>I. Основна запажања</i>	<i>5</i>
<i>II. Општи подаци о банкама</i>	<i>7</i>
<i>III. Подаци о странкама</i>	<i>8</i>
<i>IV. Структура странака по процењеном степену ризика</i>	<i>12</i>
<i>V. Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке</i>	<i>18</i>
<i>VI. Подаци о трансакцијама и производима</i>	<i>19</i>
<i>VII. Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу</i>	<i>22</i>
<i>VIII. Кореспондентски односи</i>	<i>22</i>
<i>IX. Обука запослених</i>	<i>23</i>
<i>X. Организациона структура</i>	<i>23</i>
<i>XII. Интерна ревизија и унутрашња контрола</i>	<i>25</i>

I. Основна запажања

На основу извршене анализе инхерентног ризика изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, односно квантитативних и квалитативних података и информација из Упитника, као и података и информација у вези са управљањем и контролом овим ризику, изведен је општи закључак да је изложеност банака ризику од прања новца и финансирања тероризма и у овом, као и у раније анализираним периодима, на средњем нивоу.

Банке су због величине сектора и разгранате мреже, броја и врсте странака, као и броја извршених трансакција, изложене ризику од прања новца и финансирања тероризма. Наиме, на дан 31. децембра 2020. године 26 банака је успостављало пословни однос са странкама на укупно 1.748 локација, а готовинске трансакције су се могле извршити на укупно 3.369 локација у Републици Србији. У поређењу са истим подацима у претходној години, смањен је број локација на којима се може успоставити пословни однос, али се повећао број локација на којима су се могле извршити готовинске трансакције.

Укупан број странака у банкарском сектору повећан је у односу на претходно анализирану годину и на крају 2020. године износио је преко 12 милиона, од чега је око 11,3 милиона физичких лица (91.711 се односи на нерезиденте), 397.647 правних лица (5.799 се односи на нерезидентна правна лица) и 412.005 предузетника. Према достављеним подацима, у посматраном периоду извршено је више од 723 милиона безготовинских и преко 127 милиона готовинских трансакција, где је у односу на претходно анализирану годину уочено повећање броја извршених безготовинских трансакција и смањење готовинских трансакција, што је и очекивано у условима епидемије заразне болести.

Основна запажања до којих се дошло анализом података достављених Упитником, а у вези с показатељима фактора изложености инхерентном ризику од прања новца и финансирања тероризма у посматраном периоду су, између осталог, следећа:

- У односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. децембра 2019. године), укупан број банака остао је непромењен, а укупан број странака у банкарском сектору повећао се за нешто више од 2%;
- Смањено се укупан број запослених у банкарском сектору за 453 запослена, као и број запослених који непосредно обављају послове у вези са странкама и трансакцијама за 356;
- У 2020. години није било значајне промене у структури учешћа странака према степену ризика, резидентности и примењеним радњама и мерама познавања и прањења странке;
- Број странака сврстаних у категорију високог ризика у анализираном периоду већи је за 18.395 у односу на претходно анализирани период;
- У односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. децембра 2019. године), број извршених готовинских трансакција смањен је за преко 37,6 милиона, а број извршених безготовинских трансакција повећан је за скоро 150 милиона;
- Број извршених трансакција прилива и плаћања с/према високоризичним се повећао, а смањено се број извршених трансакција прилива и плаћања с/према офшор земљама;
- У односу на претходно анализирану годину, укупна вредност кредита обезбеђених 100% депозитом повећана је за преко 29 милиона евра и на дан 31. децембра 2020. износила је преко 152 милиона евра;
- Само две банке су се изјасниле да имају успостављен лоро кореспондентски однос с банком или другом сличном институцијом која има седиште у иностраној држави с листе држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма;

- У анализираном периоду деветнаест банака успоставило је укупно 186 лоро кореспондентских односа (девет лоро кореспондентских односа мање од стања на дан 31. децембра 2019. године);
- Пет банака се позитивно изјаснило да су затвориле укупно 11 лоро рачуна, наводећи као разлог престанак рада, односно гашење правног лица, захтев за гашење рачуна од стране клијента и процес интеграције с другом банком.

На основу приказаних показатеља фактора изложености инхерентном ризику, банке, као највећи чиниоци финансијског система, представљају најосетљивији део финансијског сектора у смислу изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Међутим, запажања до којих се дошло анализом података и информација у вези с мерама које су банке предузеле ради адекватног управљања и контроле ризика од прања новца и финансирања тероризма у посматраном периоду указују на то да је наведени ризик знатно умањен, између осталог, на следеће начине:

- Све банке су успоставиле сопствене системе за управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма, примењујући приступ заснован на процени овог ризика, узимајући при томе у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца;
- Неки од софтвера за праћење трансакција и странака ради откривања сумњивих трансакција и лица користи 25 од 26 банака, док је једна банка у процесу завршног тестирања, пред пуштање софтвера у рад;
- Све банке користе неку од комерцијалних база за филтрирање странака и трансакција по ембарго и тзв. црним листама (*OFAC*, УН, ЕУ и сл.);
- Посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона имају 23 од 26 банака, док три банке те послове извршавају у оквиру других организационих јединица;
- У анализираном периоду једна банка је имала два случаја означеног лица (лице које је покушало да успостави пословни однос или било које друго лице с којим има или је имала посао или други сличан однос);
- Све банке су се изјасниле да су прописале процедуре за интерно пријављивање кршења одредаба закона кроз посебан и анониман канал комуникације;
- У 23 од 26 банака област спречавања прања новца и финансирања тероризма обухваћена је извештајем спољног ревизора;
- Све банке су обављале унутрашњу контролу која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма у 2020. години;
- Од 23 банке које су унутрашњом контролом утврдиле неправилности, 16 банака је предузело и спровело мере за отклањање утврђених неправилности у задатим роковима, док код седам банака у моменту сачињавања ове анализе овај рок још није истекао;
- Унутрашњу ревизију која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма у 2020. години извршиле су 22 банке; код једне банке интерна ревизија била је у току у моменту давања одговора на Упитник, док је код три банке последња интерна ревизија извршена у другој половини 2019. године;
- Пословни однос прекинуло је 19 банака, са 65.892 странке (од тога једна банка са 50.250 странака) због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке, што је 67.564 странке мање у односу на стање 31. децембра 2019. године;
- Понуду за успостављање пословног односа одбило је 14 банака, као и извршење трансакције због немогућности извршења прописаних радњи и мера, у 12.735 случајева;

- У периоду 1. 1. 2020 – 31. 12. 2020, обуку је успешно завршило 13.057 запослених у банкарском сектору.

II. Општи подаци о банкама

На дан 31. децембра 2020. године, у Републици Србији 26 банака има дозволу за рад Народне банке Србије. Према достављеним одговорима, банке успостављају пословни однос са странком на 2.303 локације, при чему седам банака пословни однос са странком може да успостави на до десет локација, седам банака на од 11 до 50 локација, шест банака спада у групу код којих се пословни однос може успоставити на од 51 до 100 локација, пет банака успоставља пословни однос са странком на од 101 до 200 локација, док само једна банка пословни однос може да успостави на више од 200 локација.

У банкарском сектору готовинска трансакција може се извршити на укупно 3.369 локација, при чему седам банака спада у групу оних које имају до десет таквих локација, пет банака је у групи које имају од 11 до 50 таквих локација, девет банака врши готовинске трансакције на од 51 до 100 локација, две банке имају од 101 до 200, а три банке преко 200 таквих локација.

Укупан број запослених у банкарском сектору на дан 31. децембра 2020. године износи 22.631, док број запослених који непосредно обављају послове у вези са странкама и трансакцијама износи 13.351, односно око 59% укупног броја запослених. У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, смањено се укупан број запослених за 453 запослена, као и до број запослених који непосредно обављају послове у вези са странкама и трансакцијама за 356.

На нивоу банкарског сектора, просечан број странака по запосленом који непосредно обавља послове у вези са странкама и трансакцијама износи око 913, док је просечан број обављених трансакција по запосленом у периоду јануар–децембар 2020. године износио 37.612, што је за 5.573 трансакције више него у истом периоду 2019. године. У односу на претходно анализирани период, повећано је оптерећење запослених у погледу просечног броја странака по запосленом, тј. наведени показатељ је повећан за око 21.

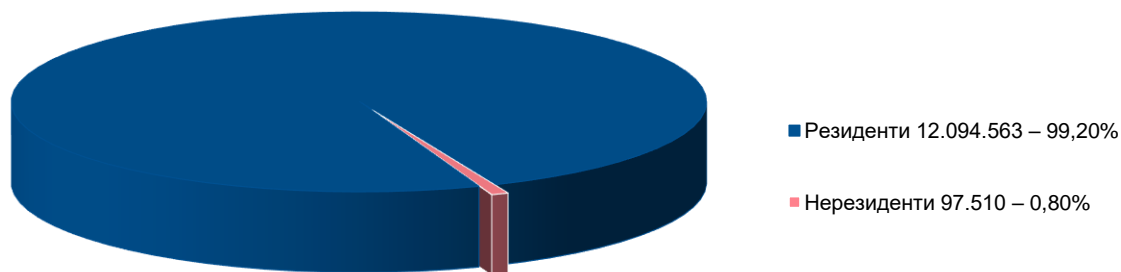
Ш. Подаци о странкама

На дан 31. децембра 2020. године, укупан број странака у целокупном банкарском сектору износио је 12.192.073, што посматрано у односу на стање на дан 31. децембра 2019. године представља повећање од 2,12%, односно 253.527 странака у апсолутном износу.

На основу података добијених из Упитника, структура странака по резидентности, по правној форми организовања правних лица резидената, као и структура нерезидената са аспекта ризичности земље у банкарском сектору, приказана је на графиконима од 1 до 6.

Графикон 1 приказује апсолутно и релативно учешће странака резидената и нерезидената у целокупном банкарском сектору на дан 31. децембра 2020. године, док је преглед структуре броја странака по резидентности од 31. јула 2017. године закључно са анализираним периодом приказан на Графикону 1а.

Графикон 1. Структура странака по резидентности на дан 31. децембра 2020.

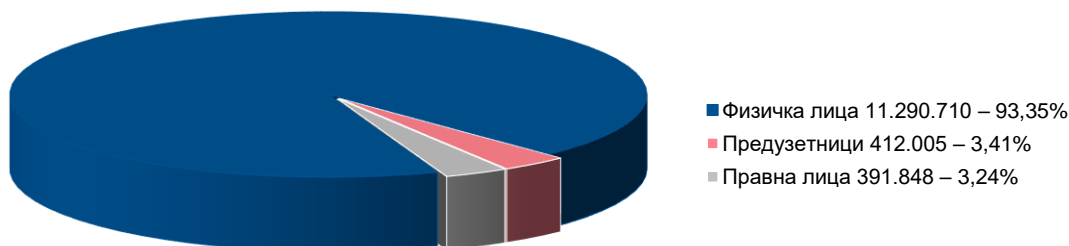
Као у претходно анализираним периодима, није било значајних промена у структури странака по резидентности у банкарском сектору.

Графикон 1а. Структура укупног броја странака по резидентности у периодима

Од укупног броја резидената, највеће учешће имају физичка лица (93,35%), док појединачна учешћа правних лица резидената и предузетника износе 3,41%, односно 3,24% (Графикон 2).

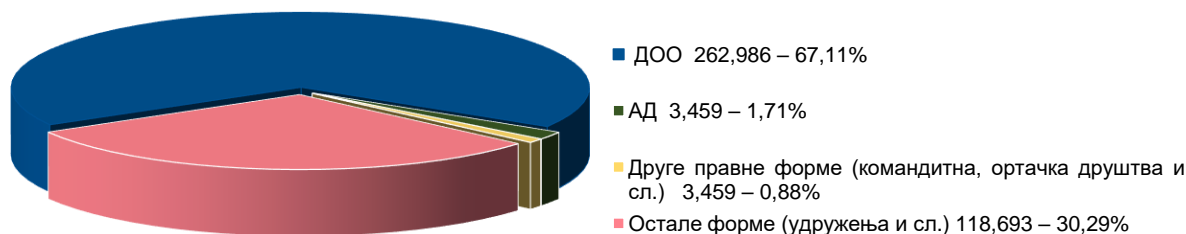
Графикон 2. Структура странака резидената на дан 31. децембра 2020.

У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, структура странака резидената остала је готово непромењена.

Структура правних лица резидената по правној форми организовања приказана је на Графикону 3, док је преглед ове структуре од 31. 12. 2018. до 31. 12. 2020. приказан на Графикону 3а.

Графикон 3. Структура правних лица резидената по правној форми организовања са стањем на дан 31. децембра 2020.

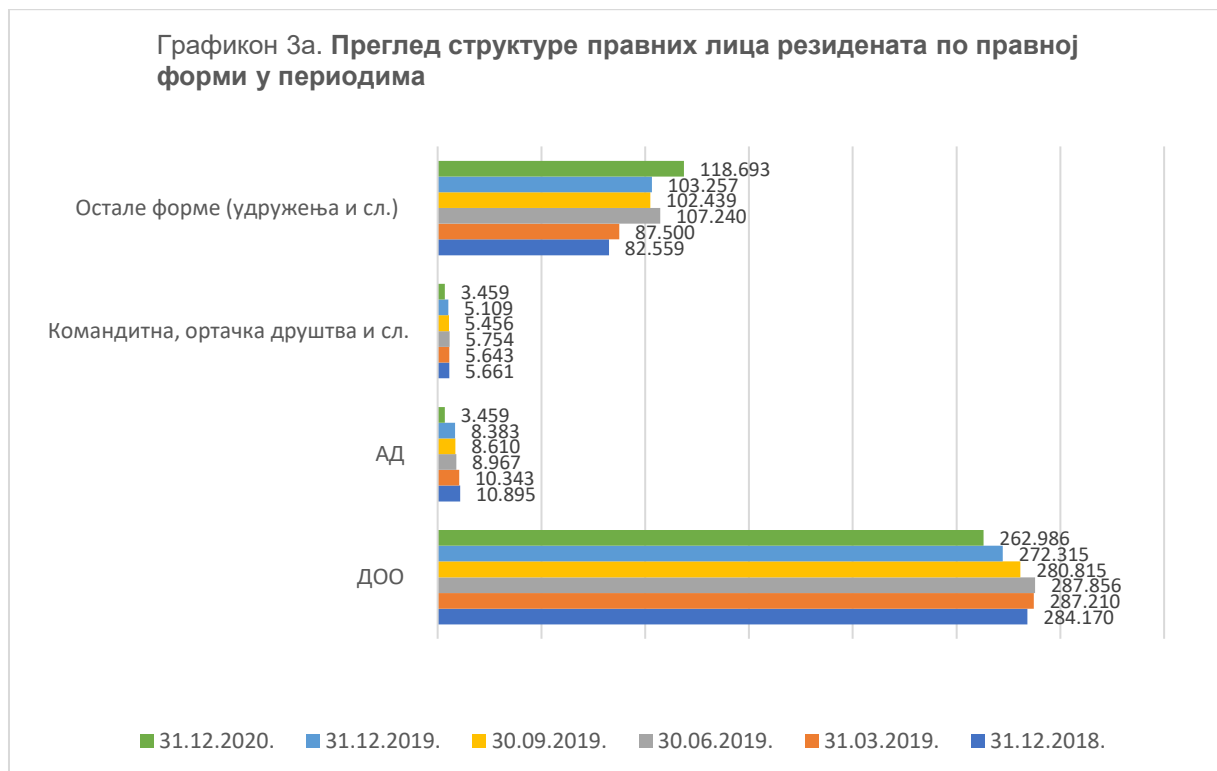

Потребно је нагласити да у укупном броју резидената правних лица највеће учешће имају привредна друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО), при чему је за ову правну форму Националном проценом ризика процењен повишен степен ризика од прања новца и финансирања тероризма, док учешће правних лица која су организована као акционарска друштва (АД) износи 1,71%.

Учешће правних лица организованих у остале правне форме (командитно друштво, ортачко друштво) износи свега 0,88%, а на остале форме (удружења, задужбине, фондације, спортска удружења и сл.) односи се преосталих 30,29%, односно 118.693 странке.

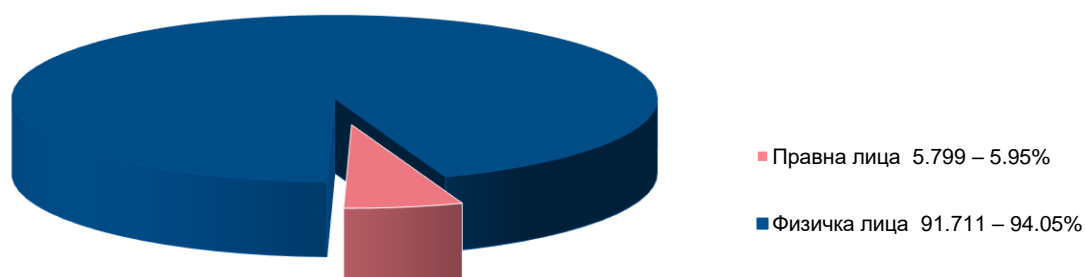
У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, смањено се број странака привредних друштва са ограниченом одговорношћу за 9.329, као и број акционарских друштава за 1.673, али се повећао број странака правних лица организованих у форми удружења и сл., и то за 15.436.

Међутим, у 2020. години укупан број правних лица резидената без обзира на форму организовања повећан је за 2.784.

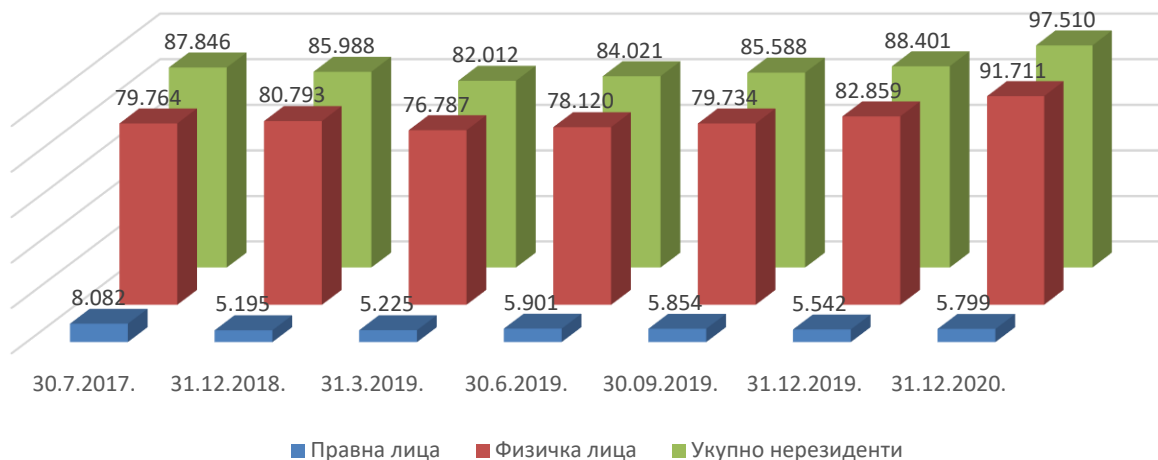
Структура укупног броја странака нерезидената у банкарском сектору на дан 31. децембра 2020. године приказана је на Графикону 4, док је преглед структуре ових странака од 30. 7. 2017. до 31. 12. 2020. приказан на Графикону 4а.

Графикон 4. Структура странака нерезидената на дан 31. децембра 2020.

Укупан број странака нерезидената на дан 31. децембра 2020. године износи 97.510 странака. У односу на претходно анализирану годину (стање на дан 31. децембра 2019. године), укупан број ових странака повећан је за 9.109. Притом се број странака нерезидената физичких лица повећао за 8.852, са учешћем у износу 94,05%, а број правних лица нерезидената за 257 странака.

Графикон 4а. Преглед структуре странака нерезидената у периодима

На основу приказаних података може се закључити да се укупан број странака нерезидената, (физичких и правних лица) на крају анализираних периода креће изнад просека за анализираних периоде приказане на Графикону 4а, који износи више од 97 хиљада, односно више од 91 хиљаду за физичка лица нерезиденте. Када су у питању нерезиденти правна лица, њихов број је нешто нижи од просека за периоде приказане на Графикону 4а, који износи нешто више од 5,9 хиљада.

Структуре странака физичких, односно правних лица нерезидената са аспекта ризичности земље порекла, пребивалишта, боравишта странке, односно стварног власника странке приказане су на графиконима 5 и 6.

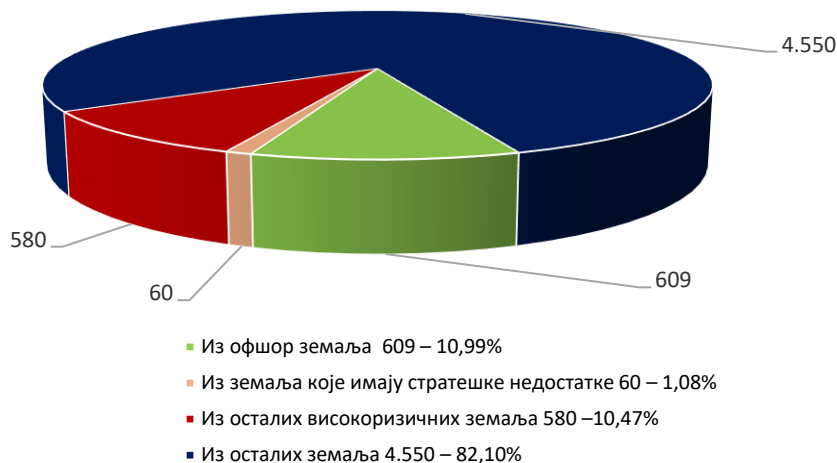
Графикон 5. Структура странака физичких лица нерезидената са аспекта ризичности земље на дан 31. децембра 2020.

Удео физичких лица из високоризичних земаља у укупном броју нерезидената физичких лица износи 31,46%, док је 1,44% из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма. Поред наведеног, 1,01% удела односи се на нерезиденте физичка лица из офшор земаља, док преовлађујуће учешће имају физичка лица из осталих земаља које немају висок или повишен ниво ризику од прања новца и финансирања тероризма.

У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, значајно је истаћи да се удео нерезидената физичких лица из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма благо повећао, док је учешће оних из офшор земаља смањено.

Графикон 6. Структура странака правних лица нерезидената са аспекта ризичности земље на дан 31. децембра 2020.

Као и код физичких лица нерезидената, највећи удео у структури правних лица нерезидената (82,10%) имају правна лица из осталих земаља које не носе повишен ниво ризика од прања новца и финансирања тероризма. Затим следе правна лица из офшор земаља, са учешћем од 10,99%, правна лица нерезиденти из високоризичних земаља, са уделом 10,47%, и 1,08% из земаља које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма. У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године значајно је истаћи да је удео нерезидената правних лица из високоризичних и офшор земаља повећан.

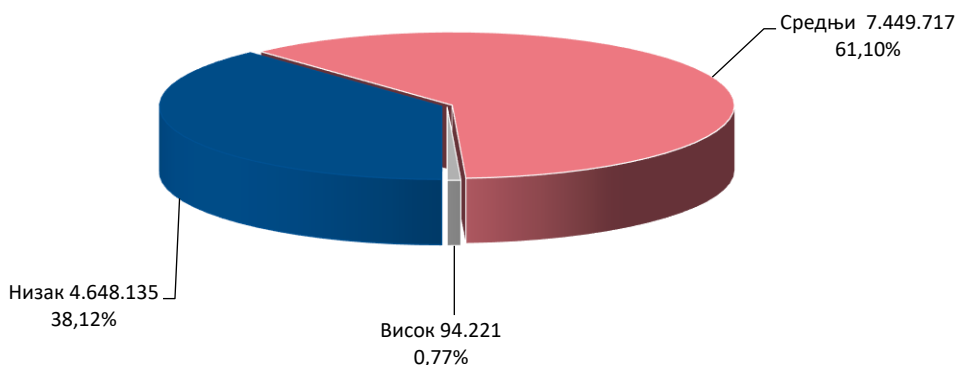
IV. Структура странака по процењеном степену ризика

У складу са Законом и Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, коју је донела Народна банка Србије, све банке су, између осталог, имале обавезу да израде анализу ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа и услуге које обвезник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције, узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца.

У зависности од резултата извршене анализе, банке су своје странке класификовале у следеће категорије ризика: низак, средњи и висок (Графикон 7).

Према достављеним подацима о извршеној класификацији странака према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, осам банака је преко 80% својих странака сврстало у категорију ниског ризика, њих 13 највећи број странака (преко 80%) сврстало је у категорију средњег ризика. Од преосталих пет банака, једна је у средњи ризик сврстала између 50% и 80% својих странака, док је једна банка, специфична по малом броју странака, преко 34% странака сврстала у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма.

Графикон 7. Структура странака према степену ризику на дан 31. децембра 2020.

Преглед структуре странака по степену ризику, са стањем на одређени дан у периодима, приказана је на Графикону 7а, док је преглед кретања броја странака високог ризику у банкарском сектору у периодима приказан на Графикону 7б.

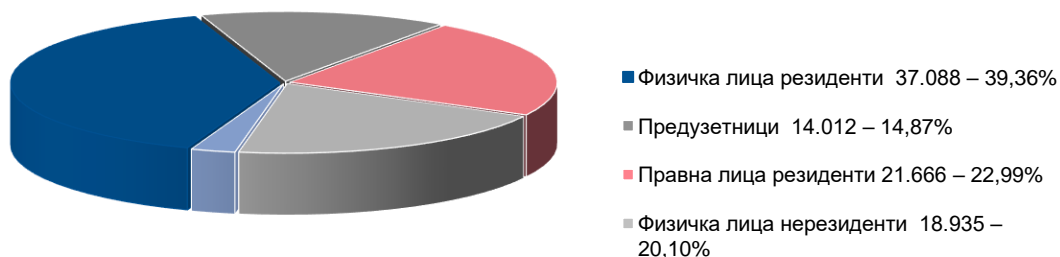
У односу на претходно анализирану, 2019. годину, у банкарском сектору није било значајне промене у структури странака према степену ризику.

На основу података приказаних на Графикону 76 може се закључити да је број странака високог ризика у анализираном периоду изнад просека за наведене периоде, који износи нешто више од 94,2 хиљаде.

Структура странака класификованих у висок ризик од прања новца приказана је на Графикону 8.

Графикон 8. Структура странака високог ризика на дан 31. децембра 2020.

Највеће учешће имају физичка лица резиденти – 39,36%, друго место заузимају правна лица резиденти са 22,99%, затим следе физичка лица нерезиденти са учешћем од 20,10%, предузетници са 14,87% и на крају правна лица нерезиденти с најмањим учешћем, које износи 2,67%.

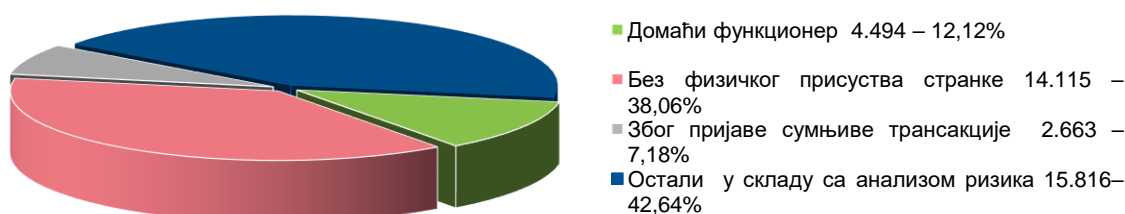
Преглед структуре странака високог ризика са стањем на дан у периодима приказан је на Графикону 8а.

Као и у претходно анализираним периодима, највеће учешће у структури странака високог ризика имају физичка лица резиденти, а најмање правна лица нерезиденти, сразмерно њиховом укупном броју. Четврто место припада предузетницима, док су се на другом и трећем месту у анализираним периодима смењивала правна лица резиденти и физичка лица нерезиденти, како је приказано на Графикону 8а.

Структуре странака физичких, односно правних лица и предузетника резидената са аспекта основа за класификацију у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма приказане су на графиконима 9, 10 и 11.

Графикон 9. Структура високоризичних странака – физичка лица резиденти на дан 31. децембра 2020.

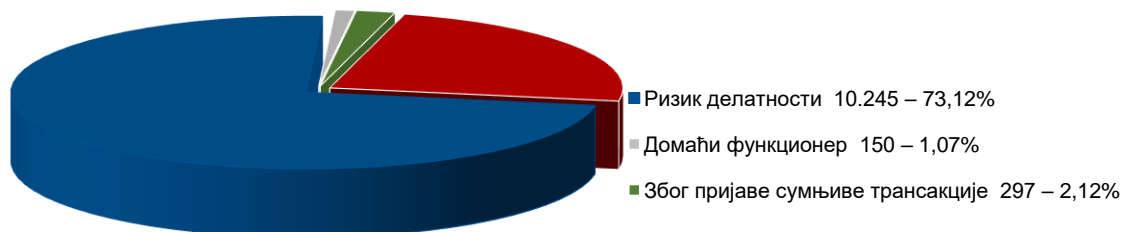

Укупно 42,64% странака физичких лица резидената банке су класификовале у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика, док је 38,06% ових странака класификовано у висок ризик јер нису били присутни приликом успостављања пословног односа. На странке које су класификоване у висок ризик јер су извршиле трансакције које су пријављене као сумњиве Управи за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа) односи се 7,18%. У структури странака физичких лица резидената високог ризика, банке су за 4.494 странке утврдиле да имају статус функционера (12,12%).

У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, у анализираном периоду незнатно су се смањили удео странака физичких лица резидената које су у висок ризик класификоване у складу са извршеном анализом ризика, удео странака које су извршиле трансакције које су пријављене

Управи као сумњиве и удео странака за које је утврђен статус функционера, а повећао се удео странака које нису биле присутне приликом успостављања пословног односа.

Графикон 10. Структура високоризичних странака – предузетници на дан 31. децембра 2020.

Банке су у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма класификовале 10.245 предузетника (73,12%), јер обављају неку од делатности која има повећан ниво ризика, 2,12% из разлога што су трансакције које су извршили пријављене као сумњиве Управи, 1,07% јер имају статус функционера, док је преосталих 23,69% класификовано у висок ризик у складу са извршеном анализом ризика.

У односу на стање на крају 2019. године, у анализираном периоду повећани су удео предузетника који су у висок ризик класификовани у складу са извршеном анализом ризика и удео предузетника чија делатност спада у високу категорију ризика, а незнатно су смањени удео предузетника који су извршили трансакције које су пријављене Управи као сумњиве и удео оних за које је утврђен статус функционера.

Графикон 11. Структура високоризичних странака – правна лица резиденти на дан 31. децембра 2020.

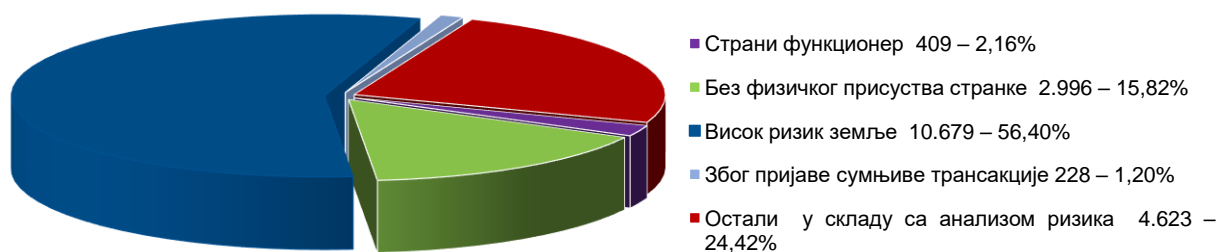
У анализираном периоду банке су 8.769 правних лица резидената класификовале у висок ризик због тога што обављају неку од делатности високог ризика, 1.869 због ризика земље оснивача / стварног власника, 1.188 услед постојања офшор правног лица у власничкој структури, 1.779 јер су трансакције које су ова правна лица извршила пријављене Управи као сумњиве, 783 јер имају функционера у власничкој/управљачкој структури, за 836 правних лица основ за класификацију у

висок ризик била је сложена власничка структура, а преостала 6.442 су сврстани у овај ниво ризика у складу са анализом које су сачиниле банке.

У односу на претходно анализирану годину, уочено је повећање броја правних лица која обављају неку од делатности високог ризика (за 1.706), правних лица са сложеном власничком структуром (за 468), правних лица за која су трансакције пријављене као сумњиве Управи (за 329), правних лица с функционером у власничкој/управљачкој структури (за 212). Смањење је уочено у броју правних лица која су сврстана у категорију високог ризика због ризика земље (оснивача или стварног власника) (за 119) и правних лица са офшор у власничкој структури (осам случајева).

Структуре странака физичких, односно правних лица нерезидената са аспекта основа за класификацију у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма приказане су на графиконима 12 и 13.

Графикон 12. Структура високоризичних странака – физичка лица нерезиденти на дан 31. децембра 2020.

Највећи део физичких лица нерезидената (56,40%) класификовано је у висок ризик, јер су из земље за које су банке процениле висок ризик од прања новца и финансирања тероризма, 15,82% из разлога што нису били присутни приликом успостављања пословног односа, док је 24,42% физичких лица нерезидената сврстано у висок ниво ризика у складу са анализом које су сачиниле банке.

Осим наведеног, 1,2% физичких лица нерезидената класификовано је у висок ризик јер су извршили трансакције које су пријављене као сумњиве Управи. У структури странака високог ризика физичких лица нерезидената банке су за 409 лица утврдиле да имају статус функционера.

У односу на претходно анализирану годину, уочено је повећање броја физичких лица нерезидената који нису били присутни приликом успостављања пословног односа, и то за 1.580, повећање броја оних који су сврстани у категорију високог ризика због високог ризика земље за 888, као и повећање високоризичних странака физичких лица нерезидената који су сврстани у категорију високог ризика због пријаве сумњиве трансакције Управи за 63 случаја.

Графикон 13. Структура високоризичних странака – правна лица нерезиденти на дан 31. децембра 2020.

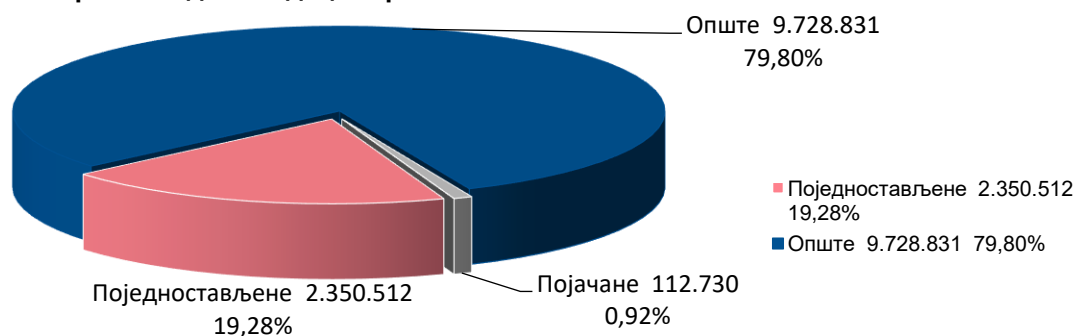
У структури високоризичних правних лица нерезидената највеће учешће (61,31%) имају правна лица која су банке класификовале у висок ризик у складу са извршеном анализом, затим следе правна лица из земаља за које су банке процениле висок ризик од прања новца и финансирања тероризма (18,02%), након чега следи учешће правних лица нерезидената са офшор у власничкој структури (9,68%). Висок степен ризика због сложене власничке структуре банке су процениле за свега 4,76% правних лица нерезидената, за 3,25% због ризика делатности, 1,23% јер имају функционера у власничкој/управљачкој структури и 1,75% правних лица нерезидената због пријаве сумњиве трансакције Управи.

У односу на претходно анализирану годину, уочено је повећање броја правних лица нерезидената са статусом функционера за 10, док је број оних која су извршили трансакције које су пријављене Управи као сумњиве смањен за пет случајева.

V. Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке

Сагласно Закону, банке су дужне да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. У периоду за који се врши ова анализа, на 79,80% странака у банкарском сектору примењене су опште радње и мере. Појачане радње и мере спроводе се код 0,92%, а поједностављене код 19,28% странака (Графикон 14).

Графикон 14. Структура странака према примењеним радњама и мерама на дан 31. децембра 2020.

Упоредни преглед структуре броја странака по процењеним степенима ризичности и примењеним радњама и мерама на дан 31. децембра 2020. године приказан је у Табели 1.

Табела 1. Структура странака у банкарском сектору према степену ризика и примењеним радњама и мерама

Степен ризика	Број странака	Учешће (%)	Примењене мере	Број странака	Учешће (%)
низак	4.648.135	38,12	поједностављене	2.350.512	19,28
средњи	7.449.717	61,10	опште	9.728.831	79,80
висок	94.221	0,77	појачане	112.730	0,92
	12.192.073	100		12.192.073	100

На основу анализе података из Упитника закључује се да банке не примењују поједностављене радње и мере на све странке које су класификовале у низак ризик, већ да на скоро 50% странака ниског ризика примењују најмање опште радње и мере. Банке појачане радње и мере примењују на све странке класификоване у висок ризик, али, сигурности ради, и на 18.509 странака које су сврстале у средњи или низак степен ризика.

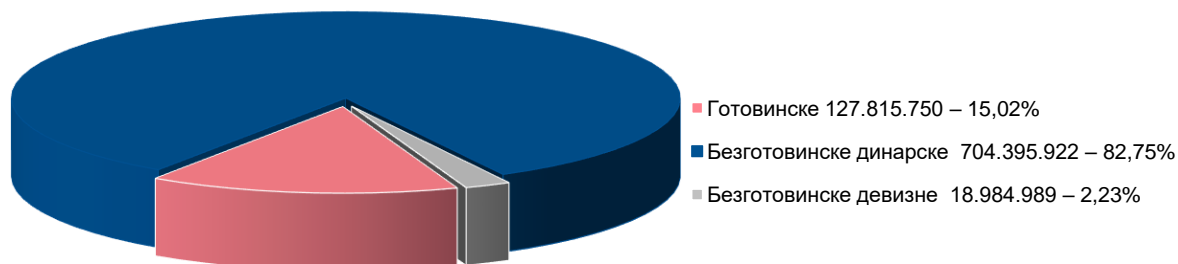
На постављено питање у Упитнику у колико случајева је прекинут пословни однос услед немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке, 19 банака је одговорило да су прекинути пословни односи са 65.892 странке (од којих се на једну банку односи 50.250 странака). У посматраном периоду, 14 банака су у 12.735 случајева одбиле понуду за успостављање пословног односа и/или за извршење трансакције, због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке, од чега се на једну банку односи 12.146 оваквих случајева.

VI. Подаци о трансакцијама и производима

У посматраном периоду банке су у 2020. години извршиле укупно 851.196.631 трансакцију.

Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских (динарских и девизних) трансакција у банкарском сектору у периоду јануар–децембар 2020. године приказана је у Графикону 15.

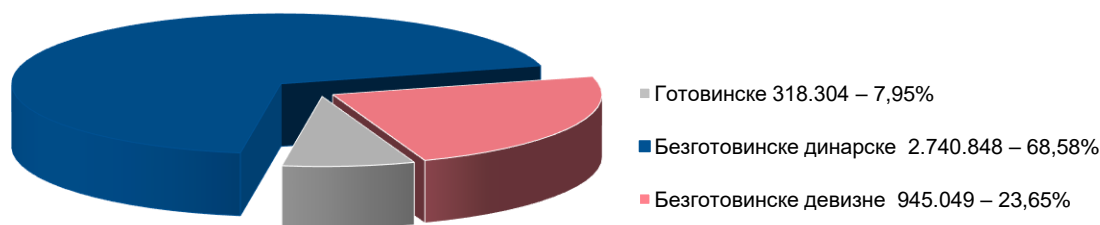
Графикон 15. Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских (динарских и девизних) трансакција у банкарском сектору у 2020.

Према достављеним подацима, највеће учешће у укупном броју извршених трансакција у целокупном банкарском сектору имају безготовинске трансакције извршене у динарима – скоро 83%. На другом месту са учешћем 15,02% у структури извршених трансакција налазе се готовинске трансакције, док су на последњем месту по учешћу извршене безготовинске трансакције у страним валутама са 2,23%.

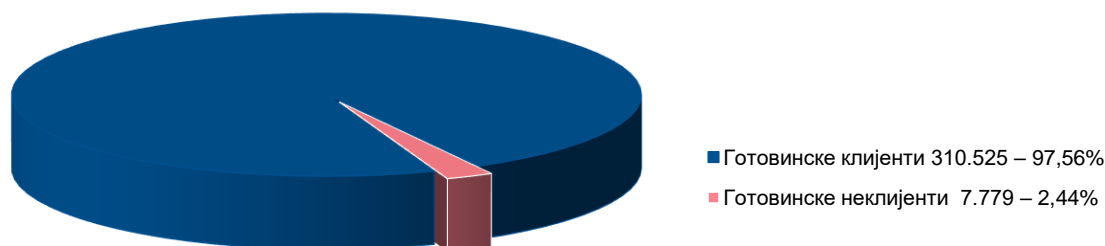
У истом периоду извршена је 4.004.201 безготовинска и готовинска трансакција у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, где такође највеће учешће имају безготовинске трансакције извршене у динарима – преко 68% (Графикон 16).

Графикон 16. Структура учешћа извршених готовинских и безготовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности у 2020.

Преглед структуре броја готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, са аспекта да ли су их извршиле странке у банци с којом имају успостављен пословни однос, односно то немају (они који нису клијенти) приказан је на Графикону 17.

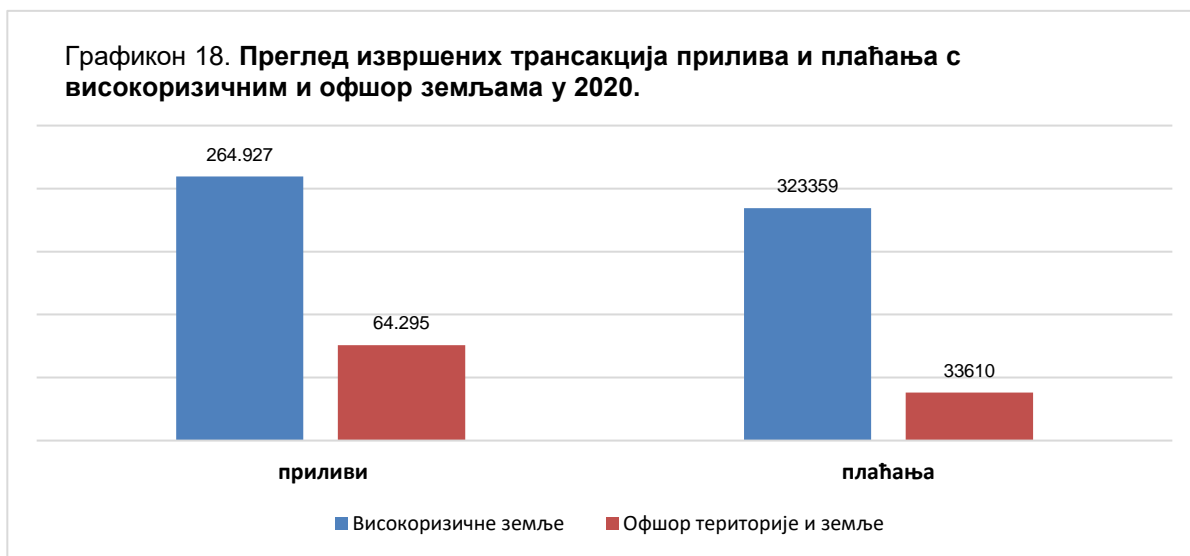
Графикон 17. Структура извршених готовинских трансакција од 15.000 евра или више – клијенти/неклијенти у 2020.

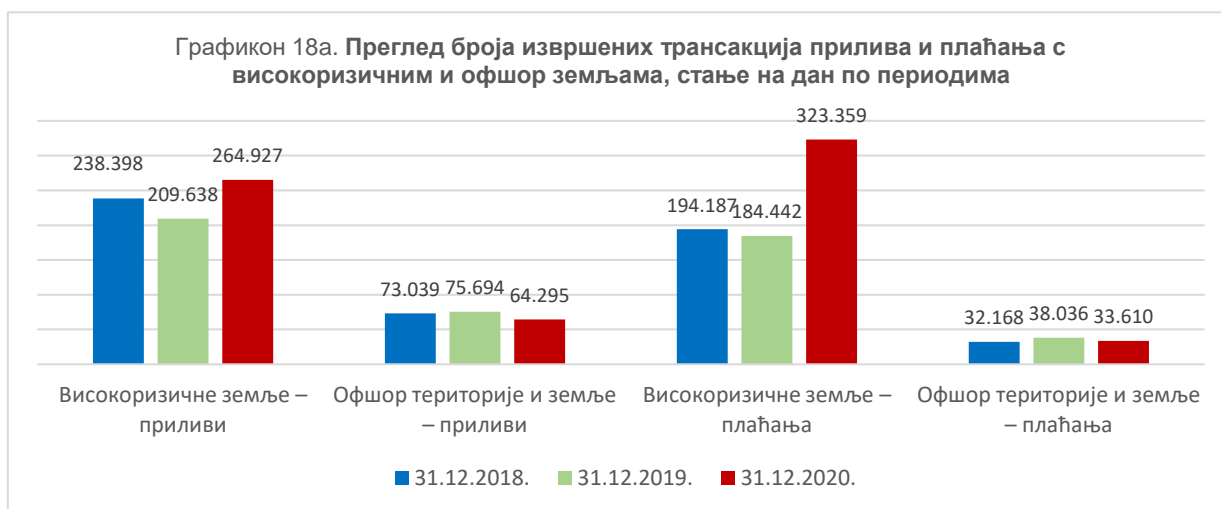
Од укупно 318.304 извршене готовинске трансакције у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије, свега 7.779 трансакција са учешћем 2,44% извршила су лица која нису била странке банке у којој су ове трансакције реализоване.

У наставку је дат преглед броја извршених трансакција прилива и плаћања из високоризичних земаља, односно ка њима и офшор географским подручјима које су у банкарском сектору извршене у току 2020. године (Графикон 18). Укупан број прилива из високоризичних земаља у

посматраном периоду износи 264.927, док је укупан број прилива из офшор земаља 64.295. С друге стране, у анализираном периоду извршено је 323.359 трансакција плаћања ка високоризичним земљама, као и 33.610 трансакција плаћања ка офшор географским подручјима, односно земљама.

Упоредни преглед броја извршених трансакција прилива и плаћања с високим ризикуом и по анализираним периодима приказан је на Графикону 18а.

У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, у анализираном периоду повећан је број извршених трансакција прилива и плаћања с високоризичним земљама, а смањен број извршених трансакција прилива и плаћања са офшор земљама.

У току 2020. године, 18 банака је у своју пословну понуду увело укупно 48 нових производа (од којих се велики део односи на модификоване постојеће производе), које се углавном односе на кредитирање, електронско банкарство и видео-идентификацију. Према достављеним подацима, само једна банка се изјаснила да у понуди нема производе које је оценила високим и/или средњевисоким нивоом ризику од прања новца и финансирања тероризма.

У анализираном периоду, 15 банака је за 1–10 производа утврдило висок ризику од прања новца и финансирања тероризма, две банке су то учиниле за 11–30 својих производа, а једна банка за

више од 30 производа (у питању су различите врсте кредита, при чему те производе користи мали број клијената).

Ни за један производ из своје пословне понуде 11 банака није проценило средњевисок ниво ризика, 12 банака је овим нивоом ризика оценило 1–15 производа, једна банка се изјаснила да има 27 производа средњевисоког ризика, док преостале две банке имају више од 30 производа средњевисоког ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Када је у питању електронско банкарство, девет банака је за овај производ проценило висок, а 12 банака средњевисок степен ризика од прања новца и финансирања тероризма. Седам банака је производ мобилног банкарства проценило као производ високог ризика, а њих девет као производ средњевисоког степена ризика од прања новца и финансирања тероризма. Електронско банкарство користи 2.811.829 странака, мобилно банкарство 2.386.928, а приватно банкарство 1.044 странке. Према добијеним подацима, у току 2020. године 18 од 26 банака одобрило је 2.832 кредита обезбеђених депозитом од 100%, укупне вредности 176.047.966,78 евра.

VII. Поверавање послова који се односе на радње и мере познавања и праћења странке трећем лицу

Могућност да повери вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке трећем лицу у складу са Законом у анализираном периоду искористило је свега шест банака у целокупном банкарском сектору и на тај начин прибавило податке и документацију за укупно 183.518 странака (од тога се на тај начин прибављени подаци за 114.347 и 69.032 странке односе на две банке). У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, број странака за које су податке и документацију прибавила трећа лица у складу са Законом смањен је за 369.531 случај.

VIII. Кореспондентски односи

У анализираном периоду седам банака се изјаснило да нема успостављене лоро кореспондентске односе с банкама и другим сличним институцијама које имају седиште у иностраној држави, док је преосталих 19 банака успоставило укупно 186 лоро кореспондентских односа. Само две банке су се изјасниле да имају успостављен лоро кореспондентски однос с банком или другом сличном институцијом која има седиште у иностраној држави с листе држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма и оваквих лоро кореспондентских односа има девет (осам се односи на једну банку).

На питање да ли је било случајева затварања лоро рачуна у периоду за који се врши ова анализа, пет банака се позитивно изјаснило да је затворило укупно 11 лоро рачуна, наводећи као разлог престанак рада, односно гашење правног лица захтев за гашење рачуна од стране клијента и процес интеграције с другом банком.

Ностро кореспондентске односе банке имају са укупно 233 банке, док се само једна банка изјаснила да има успостављене ностро кореспондентске односе с две банке које имају седиште у иностраној држави с листе држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

IX. Обука запослених

У банкарском сектору послове који подразумевају директни контакт са странкама непосредно обавља 13.351 запослени, односно 356 запослених мање него 31. децембра 2019. године, при чему релативно учешће запослених који су у директном контакту са странкама у укупном броју запослених у банкарском сектору износи 59%, што је готово исто као у претходно анализираној години.

Обуку најчешће обављају овлашћена лица и њихови заменици, обучени руководиоци организационих јединица и запослени у Одељењу за спречавање прања новца. Укупно 17 банака се изјаснило да се обука за запослене који су у директном контакту са странкама организује једном годишње, пет банака обуке организује два пута годишње, док се код четири банке обука организује три и више пута годишње.

Према достављеним подацима, пет банака је обављало обуку без директног контакта са запосленима, и то електронским путем тзв. *e-learning*-ом, док је највећи број банака (21) обуке вршило и путем *e-learning*-а и путем директног контакта са запосленима (у центрима за обуке, интерактивним обукама, радионицама уз коришћење презентације у *PowerPoint*-у).

Према подацима добијеним из Упитника, у посматраном периоду, и поред пандемије вируса корона, обуку је успешно завршило 13.057 запослених у банкарском сектору.

Све банке су се изјасниле да су своје запослене упознале с последицама непримењивања закона, процедура и налазима контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

X. Организациона структура

На основу достављених одговора на Упитник, 23 банке имају посебну организациону јединицу која се бави искључиво спровођењем Закона, док три банке те послове извршавају у оквиру других организационих јединица. У 23 банке у посебним организационим јединицама запослено је укупно 112 лица којима су поверени послови у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, укључујући и овлашћено лице и његовог заменика.

У току 2020. године, 12 банака се потврдно изјаснило о промени броја запослених на позицији овлашћеног лица и/или његовог заменика, а као разлоге су навеле престанак радног односа лица која је претходно заузимало ову позицију, распоређивање на ново радно место и смањење броја заменика овлашћених лица. Све банке су се изјасниле да су о извршеној промени обавестиле Управу, у складу са Законом.

На питање да ли овлашћено лице и његов заменик који обављају послове спречавања прања новца у складу са Законом, осим послова спровођења Закона, свакодневно обављају и друге послове банке, 24 банке су одрично одговориле, док су се две банке изјасниле да заменици овлашћених лица обављају и друге послове банке.

У 16 од 26 банака (61,54%) флукуација запослених који обављају послове у вези са спречавањем прања новца или су у директном контакту са клијентима износила је мање од 10%, у девет банака (34,62%) између 10 и 50%, док је у само једној банци флукуација износила више од 50%.

Према достављеним подацима, 25 од 26 банака изјаснило се да поседује посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција и лица, док је у једној банци увођење софтвера у току. Неки од екстерно набављених софтвера (*Smaragd*, *Norcom*, *Asseco SEE*, *Aseba AML Tool* и др.) користе 23 банке, док је 11 банака развило интерни модел софтвера *AML*, а у претходно анализираном

периоду то су учиниле само три банке. У свим банкама наведени софтвер препознаје више међусобно повезаних готовинских трансакција исте странке чија је укупна вредност једнака или већа од 15.000 евра или више, а у 23 банке омогућава и класификацију странака по степену ризика од прања новца и финансирања тероризма.

На питање да ли софтвер омогућава филтрирање странака и трансакција по ембарго и тзв. црним листама (листе Савета безбедности Уједињених нација, листе ЕУ и листе *OFAC* и сл.), укључујући и листу означених лица Владе Републике Србије, свих 26 банака се потврдно изјаснило.

Банке су се такође изјасниле о броју показатеља које су са Листе за препознавање сумњивих трансакција, као и Листе показатеља у вези с финансирањем тероризма, објављене на сајту Управе, укључиле у тај софтвер.

У следећем прегледу приказано је који број показатеља за препознавање сумњивих трансакција у вези с прањем новца који су објављени на сајту Управе банке су увеле у свој софтвер.

Табела 2. Број укључених показатеља у вези с прањем новца

Број показатеља за банке	Број банака
мање од 10	3
10–19	13
20–29	9
30–37	1

Према подацима из Упитника, 26 банака се изјаснило да су у свој софтвер укључиле показатеље за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма.

Табела 3. Број укључених показатеља у вези с финансирањем тероризма

Број укључених показатеља у вези с финансирањем тероризма	Број банака
мање од 5	18
5–10	6
више од 10	2

Осим наведеног, 24 банке су навеле и број од 413 других сценарија које су укључиле у софтвер за препознавање сумњивих трансакција и/или лица.

Број банака у зависности од укључених сопствених сценарија у софтверу дат је у прегледу који следи.

Табела 4. Број укључених сопствених сценарија

Број укључених сценарија које су банке саме развиле	Број банака
мање од 5	4
5–9	5
10–19	8
20 до 30	4
више од 40	3

У анализираном периоду, једна банка је на основу извршених провера у периоду 1. 1 – 31. 12. 2020. утврдила случај да је странка лице које је покушало да успостави пословни однос или било које друго лице с којим има или је имала посао или други сличан однос – означено лице, и то у два случаја.

Даље унапређење ИТ решења у оквиру постојећих система може знатно утицати на ниво оперативних ризика који могу настати људском грешком и омогућити ефикасније управљање људским ресурсима, тако што се запослени могу посветити подизању квалитета анализе пословања странака, односно њиховим трансакцијама које систем банке издваја на основу програмираних параметара – показатеља и сценарија.

XI. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе за спречавање прања новца

У анализираном периоду запослени у банци који су у директном контакту са странком доставили су овлашћеном лицу 7.962 интерна извештаја у случајевима када су посумњали да у вези са странком или њеном трансакцијом постоји ризик од прања новца и ниједан интерни извештај у којем се сумња односила на финансирање тероризма. Међутим, број интерних извештаја које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу, а по којима подаци нису достављени Управи износио је 612, из чега се може закључити да је свега 7,7% од укупног броја достављених интерних извештаја пријављено Управи.

Према достављеним подацима у току 2020. године, банке су Управи пријавиле укупно 280.166 готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности, од којих је 140.339 извршено у динарима, а 139.827 у некој од страних валута. Такође, банке су се изјасниле да су Управи пријавиле укупно 1.083 сумњиве трансакције, од којих се око 50% (551 трансакција) односило на сумњиве трансакције извршене у динарима, а осталих 50% ових трансакција извршено је у некој од страних валута.

XII. Интерна ревизија и унутрашња контрола

На основу достављених одговора, све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола у банци.

Унутрашња контрола примене Закона у највећем броју банака је у надлежности организационог дела који се бави унутрашњом ревизијом, а истовремено и у надлежности других организационих јединица, као што су организациона јединица која се бави контролом

усклађености пословања банке, контролом пословања мреже или искључиво контролом спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Према подацима из Упитника, у току 2020. године 22 банке су извршиле унутрашњу ревизију, код једне банке је интерна ревизија била у току у моменту давања одговора на Упитник, док је код три банке последња интерна ревизија извршена у другој половини 2019. године. Код три банке нису утврђени пропусти, док су код 23 банке (укључујући и оне код којих је последња интерна ревизија извршена 2019. године) утврђени пропусти за које је дат рок за отклањање. Отклањање утврђених неправилности у задатом року спроведено је у 12 банака, три банке су навеле да су отклониле неправилности чији је рок за отклањање доспевао до 31. децембра 2020. године (док за остатак препорука рок још није истекао), док је девет банака навело да рок за отклањање неправилности још увек није истекао.

Најчешћи пропусти се односе на: неусаглашеност и ажурирање интерних аката, неадекватно управљање правима приступа у алату за праћење понашања клијената, мониторинг, евиденцију података који су предмет извештавања, нередовно/неправилно ажурирање података за клијенте, познавање показатеља сумњивих трансакција у појединим филијалама, недостатак приликом ажурирања Листа означених лица, недостаци у процесу матичења клијената физичких лица, недостаци у процесу успостављања пословног односа с клијентима правним лицима и недостаци у поступку матичења клијената правних лица, недостаци у процесу праћења пословања клијента у току трајања пословног односа, недостатак који се односи на ризик од могућих оперативних грешака и пропуста у вези са спровођењем оцене клијената, процес идентификације и вођења базе података функционера, оцена ризичности производа и услуга банке, план обука за овлашћено лице и његовог заменика за текућу годину, непрецизност/неадекватност описа и надлежности за вршење појединих радњи и мера и извештавања у процедурама банке које регулишу област спречавања прања новца и финансирања тероризма, непотпуност Упитника за оцену ризика од прања новца и финансирања тероризма са аспекта шифара делатности правних лица појачаног ризика од прања новца и финансирања тероризма и појачаног ризика у случају пружања услуга банке ван њених просторија, неблаговремена тачна класификација нивоа ризика клијената, одступања у процесу праћења пословања клијената, недостаци у документацији која прати фазу отварања рачуна, а који се односе на комплетност и адекватан унос података у систем банке, недостатак информација о мерама познавања и праћења странке и недостаци у погледу квалитета података у систему, пропусти у процесу управљања неактивним рачунима, недостатак контрола документације која се односи на порекло средстава и имовине, недостаци у управљању упозорењима који се односе на могућу сумњиву трансакцију, нејасан процес прекида пословне сарадње с клијентима услед недостатака *AML* и др.

На питање да ли је Извештајем спољног ревизора обухваћена област спречавања прања новца и финансирања тероризма, 23 банке су потврдно одговориле.

У 24 банке овлашћено лице / заменик овлашћеног лица учествује у спровођењу унутрашње контроле и о резултатима извршене контроле извештава руководство банке у форми периодичних извештаја (на месечном, тромесечном, полугодишњем или годишњем нивоу).

Према достављеним одговорима на Упитник од почетка године, закључно са 31. децембром 2020. године, све банке су извршиле унутрашњу контролу која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма.

Све банке које су унутрашњом контролом утврдиле пропусте у току 2020. године (њих 23) дале су рок за уклањање утврђених неправилности, од којих је 16 банака то и учинило у задатом року, док код седам банака тај рок још није истекао (ради се о банкама које су контролу вршиле у последњем тромесечју 2020. године).

Најчешћи налази те контроле односе се на следеће пропусте: неусклађеност процедура, обављање *PEP* и ембарго провере, неадекватно додељивање *AML* оцене у алату за видео-идентификацију, неадекватно ажурирање документације у складу са утврђеним нивоом ризика у изменама у Агенцији за привредне регистре, примену појачаних радњи и мера, неправилно утврђивање оцене ризика клијента, прибављање *PEP* изјава, неблаговремено ажурирање документације, неспровођење рекласификације у прописаном року, непотпуност документације у досијеима клијената, неадекватно сачињавање службених бележака, мањи пропусти у попуњавању и комплетности образаца *KYC*, неприбављање доказа о пореклу новца или прибављање неадекватних доказа о пореклу новца за трансакцију у износу вишем од 15.000 евра, технички пропусти у досијеима клијената правних лица, овера копије документа потписом одговорног запосленог лица које је имало увид у оригинални документ, неадекватно попуњене приступнице у досијеима клијената, непотпуност електронских досијеа и др.

У анализираном периоду, девет банака се изјаснило да воде укупно 13 дисциплинских поступака због проблема са интегритетом запослених (због учешћа у превари, крађи, корупцији и сл.), док се пет банака изјаснило да се у 22 случаја против банке или запослених у банци воде поступци у вези с прањем новца и финансирањем тероризма (17 случајева се односи на једну банку). У односу на стање на дан 31. децембра 2019. године, број дисциплинских поступака због проблема са интегритетом запослених смањен је за 17 случајева, а број поступака у вези с прањем новца и финансирањем тероризма који се воде против банке или запослених у банци смањено се за четири случаја.